

[¹] Դարձեալ. ի բոլոր տարին ի տիւն ուտէք եւ գիշերն ոչ. իսկ ‘Ռամատան’¹ ամիսն ի գիշերն ուտէք եւ ‘ցորեկն’² ոչ. եւ յայտ է որպէս յայլ ամիսն ոչ պահէք. նոյնպէս եւ ամիսն այն ոչ է պահէք³:

[⁴] Դարձեալ. ոչ է երեսուն օր ‘պահէք’⁴ ձեր, այլ մի օր, զի որ այսօր պահէք, ‘յերեկունն’⁵ լուծանէք եւ բարեկենդան առնէք, եւ դարձեալ ի միւս օրն պահէք:

[⁶] Դարձեալ ընդ տիւ եւ ընդ գիշեր լինի օր մի, որպէս ‘Մովսէս ասէ’⁶. եղեւ երեկոյ եւ եղեւ վաղրդայն օր մի. արդ՝ դուք զտիւն պահէք եւ զիշերն լուծանէք. յայտ է զի կէս օր է պահէքն ձեր եւ ոչ բոլոր:

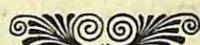
[⁷] Դարձեալ, առ Աստուած յերկինս տիւ եւ գիշեր ոչ է. այլ միշտ տիւ: իսկ առ մեղ ընթացք արեգականս ‘կէտէ ի կէտ’⁷ առնէ օր մի: եւ արեգակն ոչ ժամանեալ ‘ի կէտն’⁸ իւր միապէս է լուծանեն, թէ ի հասարակ աւուր թէ ընդ երեկոս:

Դարձեալ. ի յերեկս պահէք եւ ի գիշերի լուծանէք, կարծէք ‘թէ’⁹ ի տիւն տեսանէ Աստուած եւ ի գիշերն ոչ. ապա թէ ոչ ընդէք զիշերն ոչ պահէք¹⁰:

‘Այսքան առ այս’¹¹:

(Շարունակութիւն:)

ԲԱԲԳԵՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ



1 Ա. ‘ի Ռամատին:

2 Ա. ‘ցերեկն:

3 Ա. ունի, նոյնպէս եւ ամիսն այն ոչ է պահէք:

4 Ա. ‘պահէքն:

5 Ա. ‘յերեկոյն:

[ա], [բ], [գ], [դ] Հաստուածներու կարգը այսպէս է Ա. ի մէջ:

6 Ա. ‘ասէ Մովսէս:

7 Ա. ‘կէտ ի կէտ:

8 Ա. ‘ի կէտ:

9 Ա. ‘եթէ:

10 Ա. ունի. Դարձեալ. պահէք եղաւ վասն խստութեան մարմայ, զի զավեսցի ի վաֆկութենէ, եւ ի գիրութենէ. այլ ի պահէքն ձեր առաւել վաֆկանայք եւ գիրանայք զանազան կերակրովք եւ յաճախ ուաելով:

Դարձեալ. պահէքն աշաշխարութիւն է գործեցեալ մեղաց. այլ ի պահէքն (ձեր) գործէք զամենայն ֆասատութիւն եւ զամբառութիւն եւ զամենայն պղծալց գործութիւն:

Դարձեալ. պահէքն է պահպանութիւն խորհրդոց, բանից եւ զիշայարանացն: Արդ՝ ի պահէքն ձեր նոյնպէս ունիք զշար խորհրդութիւն ի միու ձեր ու զշար խաւոս ի լեզուս եւ զիշարանիւր սպայարանս անխափան ի գործս իւր. զենոս ի զիշանաց եւ ի կաշառոց, զոտս ի չոր գնացս, զաշս ի հայեցուածոց եւ զականջս ի լուր: Ոչ ուրեմն ունիք սրբութեամբ պահէք:

11 Պակասէ յԱն:

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԻՆ ԶԵՐԱԳՐԱՑ Ս. ՆՅԵՆ ՎԵՆՈՒՑ Ի ՍԵԲԱՍՏԻԱ

(Շարունակութիւն:)

141.

ԳԱՆՉԱՐԱՆ

?

ՍԵԺՈՒԹԻՒՆ՝ 18×14×5 մտ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: — ՏՈՂՔ՝ 13: — ՆԻՒԹ՝ ԹՈՒՂԹ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեփայտ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ՄԱԳԱՎԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿՔ՝ չկան: — ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԳԻՐ՝ բոլոր: — ԳՐԻՇ եւն՝ անծանօթ: — ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԵՆԿԵՐԲԻՄԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Սերաստիոյ, որուն կիրք կայ ակիզիքի էջն տակը. Տայերէն, թուրքերէն, կենդրոնը արծիւ մը: Երկու կողմէն թափած են պրակներ:

Մատեանս Է՝ ԳԱՆՅԱՐԱՆ:

142.

ԳԱՆՉԱՐԱՆ

?

ՍԵԺՈՒԹԻՒՆ՝ 23×16×12 մտ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ՆԻՒԹ՝ ԹՈՒՂԹ: — ՄԱԳԱՎԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿՔ՝ չկան: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ: — ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԳԻՐ՝ բոլոր: — ԳՐԻՇ՝ անծանօթ: — ԹՈՒԱԿՆԻՆ՝ (= 947+551) = 1498: — ՏԵՂԻ՝ Երուսաղէմ Ս. Փրկիչ:

Մատեանս Է՝ ԳԱՆՅԱՐԱՆ, կը պարունակէ 130 գլուխ, 130 աւուր վրայ, գանձեր, տաղեր եւ երբեմն մեղեդիներ, մեծ մասամբ նման նաև խապէս ցուցակագրուած գանձարաններու բուվանդակութեան, ունի նորութիւններ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. “... ԳՐԵցաւ աստուածային սուրբ տառս որ կոչի Գանձարան, ի սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, ի սուրբ ուխտս Փրկիչ, ընդ հովանեաւ սուրբ կափարիչ վիմիս, ի թուաւ կանութեանս Հայոց Զիվէ ամի. աստուածասէր տանուաէրն Յովհան եւ իւր կենակիցն Մօրէ գնեցին զգանձարանս յիշատակ բարի հոգւոց իւրեանց եւ ծնողացն իւրոց եւ որդւոյն Սատաղին եւ ի Քրիստոս Հանդուցեալ կեցունին, Սարգսին եւ Կարապետին, եւ ամենայն արեան մերձաւ որաց, կենդանեաց եւ մեռելոց. ամէն. ի սուրբ եկեղեցիս, ի գեղս որ կոչի բանձառու: Յիշեցէք ի Սուրբ եւ ի մաքրափայլաղոթս ձեր առաջղենլոյն Քրիստոսի, զՅովհին . . . եւ զկինն իւր Մօրէ, եւ զծնաւզսն իւրեանց եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ մեղաց թողութիւն խնդրեցէք, եւ Քրիստոս Աստուած որ առատն է ի սուրբ բարեաց, ձեզ յիշելեացոց եւ զականջս ի լուր: Ոչ ուրեմն ունիք սրբութեամբ պահէք:

143.

ՅԱՅՍՄԱԿԻՈՒՐՔ

1487:

ԹՈՒՂԹՄՀ 654: — ՄԵԾՈՒԹՈՒՆ՝ $37 \times 26 \times 18$ — ԹՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկինք: — ՏԱՂՄ 35: — ՆԻԽՈՒ ԹՈՒՂԹ: — ԿԱԶՄԱԿ Կաշվաստ փայտ: — ՄԱՐԱՎԱՄԱՅՆ ՎԱՀՊԱՆԱԿ միայն առջեւի կողմէ կան երկու թերթ մազադաթներ, 36×26 սմտ. մեծութեամբ, որոնցմէ վերջնին ստորոտ կտրուած է. պարուսակութիւնն է Եւսեպիսի եկեղեցական պատմութենէն երեք հատուածներ. ընտիր միջնին մեկոպահան գրչութեամբ. հաւանաբար այս մագաղաթները նոյն այն ծնողագրէն նև փրցուած, որմէ քանի մը թերթ կար նաեւ թիւ 1 Եւստարանին սկիզբը, եւ որ անյայտ կը մնայ այժմ: — ՀԱՅ ԳՈՒՄԱՆՔ լաւ պահուած: — ԳԻՐ խոչըր բոլորփիք: — ՍԿԶԲՆԱՑԱՌՈՒՔ թոշնազիք, ծկնազիք, ծաղկազիք: — ՀՈՒՄԱՆՑԱՑՐՈՒՔ թոշնածեւ, մարզածեւ, ծաղկածեւ եւն սիրուն: — ՄԱՅՐԱՆԿԱՐՈՒՔ՝ յէջն 14. անարուեստ նկար մը. Քրիստոս բազման յաթոփի, երկու հրեշտական երկուուետք, Յովհ. Մկրտչէ, Գր. Հուսաւորիչ եւ Աղօթովներ եւն: — ԿԻՍԱԼՈՐԱՆՔ էջ 15, 98: — ԳՐԻՉ ՄՄիթար: — ՄԱՅԱՑՈՒՔ՝ ԾԱՓՈՐ պարոն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ք.Չ. (= 936 + 551) = 1487: — ՏԵՂԻ Կովտուն եւ Սեբաստիա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻԻՆ՝ սկիփականութիւնն է Ս. Սարգսի եկեղեցւոյ Սեբաստիոյ: — ՅԻՇԱՑԱԿԱԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ էջ 1279-1282:

Մատեանս է Յայսմառուրք, միահատոր:

Մինչեւ Արացի Ժ. ձեռագիրս համեմատեցիք ՌԱՃՄԵ թուական ՊՈՂԻՄ՝ Մարզուանցի ՄՀԱ. Գրիգորի տպած Յայսմառուրքին հետ, եւ տեսնելով որ, բացի քանի մը կէտերէ, ոչ մէկ տարբերութիւն կը ներկայացնէ, աւելորդ կը նկատենք մի առ մի գնել ամէն աւուր յիշատակները եւ սրբոց անուանադրութիւննը: Հմտն նաեւ Տաշեան՝ Յուց. Ձեռ. Մատ. Աիեննա թ. 10:

ՏԻՀԱՏԱԿԱՎԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 1279. «Փառք պատիւ եւ երկրպագութիւն... արդ գրեցաւ սա ի թւականին Հայոց ի ՁԼԶ. ի բազում տեղիս, ի յերկիրս Սեբաստիոյ, ի գետալոս որ կոչէ Կովտուն, ի գուռն Աստուածածնիս, եւ ի քաղաքն Սեբաստիոյ, ի գուռն Ս. Լուսաւորչին, ի գառն եւ ի նեղ ժամանակիս, որ հասեալ է ի վերայ աշխատիսն վասն ծովացեալ մեղաց իմոց: Ասոն զի Հռոմաց տէրն եւ Համայ Սուլտանն իաղի (?) դարձան յիրար, եւ զ. անգամ Հռոմաց պարոնն ի վերայ Համոյ գնաց եւ Գ. անհամն ալ կոտըռուած եղեւ: և մէք խիստ նեղոցուք թէ մեր քաղաքիս եւ երկրիս պակասութիւն դայր ի յանօրինացն: Այլ գոհանամ զԱստուծոյ մարդարիութիւնն որ ի Գ. անգամ կուիւն ի յԲ. Կող մանէն, ի Ո. հոգի ի սուր մաշեցաւ ի յանաւրինացն եւ քրիստոնէից պակասութիւն ոչ եղեւ: Ապա ի յիշ մեղացս շատ պակասութիւն եղեւ երկրիս Սեբաստիոյ, զի շատ մի կարգաւորք եւ տառուտէրք եւ այլ ուրիշ մարդիկիք յառ. Աստուած փոխեցան եւ քրիստոսի փառք յաւիտեանս ամէն: Եւ արդ ի յայս նեղութեան ժամանակիս այր հոգելի բազում չարչարանս կրելով եւ բոլորովին զմահ յանձն առնելով վասն սիրոյն Քրիստոսի եւ յուսոյ

արքայութեան երկնից, եւ այնու փարթամայեալ գտաւ, տալով զանցաւորս, եւ վաճառելով զանանցըն եւ զմաւիտենական բարիսն: Որ եւ ցանկացող եղեւ տօնասէրս եւ տօնախմբողս աստուածային օրհնութեանց, արժանաւորն եւ արժանիս այս Մղուեսի Ընոփոր պարոնն եւ կողակիցն իւր Գեսպինան, առ տուին թանցաւորն եւ առին զանանցն, որպէս ասէ Տէրն ի բարբառն Աւետարանին, թէ վաճառեցէք զինչս ձեր եւ առուք ողորմութիւն, եւ արարելք ձեզ քսակ առանց հնանալց, գանձ անպակաս յերկինս: Որ եւ այսմ խրախութեանս յորդորեցաւ, արժանիս վերին գանձուցն եւ յիշատակ եղեր զսուրբ գիրքս որ հող է ըստ մարմաւոր փոխարկութեամբն այլ անապական գանձուցն եղեւ ցանկացող: Արդ կու խնդրեմ ի ձէզանէ որք հանդիպէք այսմ տառիս որ է գանձով եւ լի պատմութեամբ եւ ճգնողական վարիւք: Կարդալով կամ աւրինակելով յիշեսջիք զվեշոյիշատակեալ անուն որ՝ զբանասէր եւ զբարեպաշտ մաղտեսի Ընոփոր պարոնն եւ զհայրն իւր զթաղկիցն եւ զթաղկունին իւր զիթապինին քոյրն զկիրախաթունն եւ զծնողս նորա եւ զամենայն արեան մերձաւորն եւ որ յիշէ յիշեալ լիցի ի Քրիստոսի աւրհնելոյն յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: — Դարձեալ աղաշեմ զձեզ սուրբ հոյրք եւ մաքուր եղբայրք իմ, որք վայելէք ի սմանէ բնթերցմամբ կամ ընդօրինակէք գրչութեամբ, յիշեցէք ի Քրիստոս զմաղտեսի Ընոփոր պարոնն եւ զծնողսն իւր: Ընդ նմին եւ զիս զանարժան զՄիթար մեղաւոր եւ զծնողսն իմ զթամուրն եւ զՄուղան եւ զեղբարսն իմ եւ զամենոյն արեան մերձաւորս: Այլ եւ զուսուցիչն իմ սուրբ եւ առարինի եւ սոկիրաբան զՄատթէս վարդապետն եւ զծնաւողն իւր, այլ եւ զիւր աբեղպայքն հարազատք եւ ժրաջան, զՏէր Ղաղար եւ զՏէր Հմաւսն եւ զծնողսն նոցա: Եւ զՄկրտիչ հայրապետն եւ զեղբորդին իւր զփարք հայրապետն զտէր Գրիգորն եւ զՄկրտիչ քահանայն, որ զաւրինամին շնորհէցին եւ զծնաւողսն նոցա: Եւ զամենայն աշխատաւորս որ ի հետ մեր աշխատել են եւ բարի իւրատեն առեւել: Եւ որ յիշէ, զվարձս ի յԱստուծոյ առցէ եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս. ամէն»:

Էջք 1283 - 1307. Կոյ Պատմ. Յովանիկուն, որդուն նահանգին Հնդկաց:

ԹՈՐԴՈՄ ԱՐՁԵՄԻՍԿՈԴՈՍ ԳՈՒՇԵՆԵԱՆ

(Ծարումակելի:)

